

TAYYİB ATMACA ŞİİRİNDE GURBET

M.ALİ ÖZDOĞAN

**“bir kirmende eğiririm umudu
sancım artar gün geceye dönerken
eski günler siyah beyaz fotoğraf
korkuyorum yeni pozlar vermeye
bir gül kadar dahi gülümsemeden
çaresiz kendime geri dönerim”**

Tayyip ATMACA

Tayyip Atmaca, günümüz hece şiirinin önemli isimlerindendir. Onun gerek biçim gerek içerik olarak bir ayağı geleneğin bir ayağı modern şiirin üzerinde durmaktadır. Atmaca; Yunus Emre, Karacaoğlu gibi halk şiirinin ustalarından beslenirken şiirlerinde kendinden önce kullanılan halk şiirinin ana temalarını modern dünyanın kalıplarını da hesap ederek yeniden kurgulamıştır. Bu bağlamda Atmaca'nın şiirinin ana temalarından birisi gurbettir.

Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer anlamına gelen gurbet kelimesi modernite ile insan yaşamındaki somut karşılığı erozyona uğramıştır. Ulaşım ve iletişim araçlarının sınırlı olduğu bir zaman diliminde gurbet kelimesi, uzak düşmeyi, hasreti, kavuşma isteğini, memleketi, ana babayı, ata ocağını çağrıştırırken içinde yaşadığımız hız çağında gurbet kelimesi sözlüklerimizden de yaşıttığımızdan da çıkmış, çıkarılmıştır. Özellikle iletişim şeklinin ve dilinin değişmesi gurbet kelimesinin yeni nesildeki karşılığının tamamen yok olmasına neden olmuştur. 1962 doğumlu bir şair olan Tayyip Atmaca yaş itibarıyla gurbet özlemini hafifleten bir iletişim aracı olarak mektup olgusuna tanık olmuş günümüzde ise akıllı telefonların anlık sesli ve görüntülü iletişim imkanlarını deneyimlemiştir. Atmaca'nın bu tanıklığı şiirindeki gurbet kelimesinin içine sirayet etmiş ve söz konusu kavram yer yer metaforik göndermelerin adresi olmuştur. Haliyle Tayyip Atmaca'nın şiirlerinde “gurbet” imgesi; yalnızlık, hasret ve insanın kendine yabancılaşması gibi temalar gerçevesinde derin bir lirizmle bağdaştırılmıştır.

“Beni burda taşırdı kopardığın fırtına / Her dalga bir dağ olur üzerine yıkılır” Bu dizeler, gidenin ardında bıraktığı duygusal tahribatı anlatmaktadır. Öyle ki gurbet, sadece fiziksel bir ayrılık değil, ruhu kemiren bir yüküdür. Zira onun şiirlerinde gurbet, insanın kendisiyle yüzleştiği bir yalnızlık

mekânıdır. "Çoğu Gitti Azı Kaldı" şiirinde, "Bir başına kaldın insan içinde" dizesi, kalabalıklar arasında bile hissedilen derin bir yabancılaşmayı anlatmaktadır. Bu bakımdan gurbet salt memleket özlemi değil, aynı zamanda insanın kendi benliğine yabancılaşmasıdır. "Ruhum Gurbet Elde Tutsak Kalacak" şiirindeki "Nereye gidersem ora yalnızlık" ifadesi, bu duyguyu en keskin haliyle yansıtmaktadır.

Gurbeti ruhun sürgün edildiği bir duygu coğrafyası olarak dile getiren şair, "Gizli Sebep" şiirinde, dizelerini özlemle yoğrulmuş bir bekleyiş ve iç hesaplaşmanın derin sancıları üzerinden işlemiştir. Şiirdeki imgeler, gurbetin yalnızlık, çaresizlik ve sessiz bir isyanla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. "Kaç gecedir uykusuz gezdim durdum sahilde/ Hatıralara çarptım içim dışım kanadı". Maraşlı şair için hayat bir denizdir ve hatıralar kıyıdaki kayalıklar gibidir. Onun için hatıralar (kim bilir belki de gençlik ve çocukluk yılları) onun sılası iken içinde yaşadığı dijital çağ bir gurbete dönüşmüştür. Gurbetin en acı tarafı, geçmişin "sahile vuran bir enkaz" gibi içe işlemesidir: Atmaca'nın şiirlerindeki bu bakış açısının zamanın insanı ve toplumu fitrata yabancılaştıran, kendi kültürüne yozlaştıran akışıyla bağlantısı söz konusudur. "Maraş Bana Gurbet Oldu" şiirinde, "Maraş bana gurbet oldu yaşıma yetmiş bulmadan" derken o, geçmişin anılarını taşıyan bir yolcuya dönüşür. Oysa gurbet dediği Maraş şairin yaşadığı memleketidir.

Ancak bu memleket geçmişle şimdi arasında manevi bağları kopmuş bir köprüdür. Bu köprünün altından çok sular akmıştır ve modernitenin tahrip edici vasfı bir kültür ve ahlak erozyonuna sebebiyet vermiştir. Şair benzer bir hayal kırıklığını "Dönerken" şiirinde yaşar: O geçmişi "eski günler siyah beyaz fotoğraf" dizesi ile hafızanın solmuşluğunu ve geri dönüşsüzlüğü hatırlatır.

"bir kirmende eğiririm umudu
sancım artar gün geceye dönerken
eski günler siyah beyaz fotoğraf
korkuyorum yeni pozlar vermeye
bir gül kadar dahi gülümsemeden
çaresiz kendime geri dönerim"

Atmaca, gurbet temasını doğa imgeleriyle zenginleştirir. "Kar ve Kor" şiirinde, "İçimizde bir volkan / Patlamaya hazırlanır" derken, bastırılmış öfke ve özlemi yanardağ metaforuyla anlatır. "Sema Kuşu" şiirinde ise gurbet, bir kafese hapsedilmiş kuş imgesiyle somutlaşır: "Bir gün sema kuşu uçar kafesten / Ten toprağın dişlerinde kaybolur." Kuş aynı zamanda bedendeki ruhu ve ölümü anlatır. Beden de ruhun gurbetidir.

"geçip gidiyorum yalan dünyadan
ikiye katladı gölgem boyumu" (Sema Kuşu)

Şair için bu dünya bir gurbettir. Bu dünya yalan dünyadır. Atmaca, kendini buraya yabancı hissetmektedir. Yine bu yalan dünyada zamanın hızla tükendiğini gölge boyunun gün batımına doğru uzamasıyla imgelemektedir. Ancak onun şiirde dikkat çektiği noktalardan birisi insanın bu

dünyanın gelip geçici olmasına rağmen haksızlıklara meyletmesidir.

“kendimi kaçırısam çıksam dağlara
bağırsam avazım çıktığı kadar
yankısını duyan olmaz sesimin
gurbete çıkmışsan yarım haymatlos
hele bir de evkafta bir memursan
ardında bir emmin bir dayın yoksa
on ikiden vurdukların sayılmaz” (Sema Kuşu)

Atmaca için haksızlığın, hukuksuzluğun kol gezdiği böyle bir dünya gurbet gibidir. O Kendisini yarım haymatlos olarak konumlandırmıştır. Bu nedenle toplumdan kaçıp dağlara sığınma arzusundadır.

Nihayetinde Tayyip Atmaca’nın şiirlerinde gurbet, sadece mekânsal bir uzaklık değil, insanın kendi içine attığı bir yolculuktur. "Dönerken" şiirindeki "ruhumu onaran bir usta gerek" dizesi, bu arayışın özünü yansıtır. Gurbet, bazen bir şehirde kaybolmaktır, bazen de kendi benliğine dönüş yolunda verilen bir sınav, bazen bireyin içinde yaşadığı dünyaya yaptığı bir itirazın sonucunda o ortamdan kaçma isteğidir. Atmaca’nın dizeleri, gurbetin hüznünü taşıırken, aynı zamanda onun insana kattığı derinliği de gösterir. Şiirlerindeki her bir mısra, gurbetin sadece bir yer değil, bir “ruh hali” olduğunu fısıldar. Atmaca’nın şiirinde gurbet, “terk edişin yükünü taşıyan, hatıralarla yaralanan, sessizliğe gömülen ve nihayetinde bir türküyle belki avunan bir ruh halidir. “Gizli Sebep”, gidenin ardında bıraktığı boşluğu değil, “o boşluğun içinde kıvrananların çılgınlığını” anlatır. Gurbet, bir cevap bekleyen soru, bir limana ulaşamayan dalga, kanadı kırık bir kuşun özlemi olarak karşımıza çıkar. Ve belki de gerçek gurbet, “insanın kendi içinde kaybolmasıdır.